

RWWS

RECHT OP WAARDIG STERVEN
PLURALISTISCHE VERENIGING

België - Belgique
PB
Antwerpen X
8/1098

Verschijnt
driemaandelijks
maart-april-mei 2012
P708387

Meer dan 100 namen bieden morele steun

Prof. Dr. ABICHT Ludo, docent filosofie HIVT/RUCA, politieke wetenschappen UA • Prof. Dr. AMY J-J, gynecologie, andrologie, obstetrie, UZ Brussel • Prof. Dr. ART Jan, historicus UGent • Prof. Dr. AVONTS Dirk, docent huisartsgeneeskunde U.A. • Mw. BAETE Marcella, auteur • Mw. BEER Regine, Auschwitz St. VI. • Dr. med. BETERAMS Yves, lic. wijsbegeerte • Prof. Dr. em. BETZ Wim, huisartsopleiding VUBrussel, voorzitter SKEPP • Prof. Dr. BOONE Annie, fac. letteren en wijsbegeerte VUBrussel • Dhr. BOUTMANS Eddy, ex-Staatssecretaris • Prof. Dr. BRAECKMAN Johan, ethicus UGent • Dhr. BRYNS Maarten, filosoof • Mw. BYT-TEBIER Adelheid, gewezen Vlaams minister • Mr. CALEWAERT Jan, advocaat • Mw. CHAFFART Erica, plastisch kunstenaar • Mw. CHAGOLL Lydia, auteur, cineaste • Dhr. CLAEYS Herman J., schrijver • Dr. COECKELBERGHS Marina, kinderarts • Drs. COENEN E., ere-atheneumleraar • Prof. Dr. COLARDYN F., diensthoofd intensieve zorgen UZ-Gent • Prof. Dr. COMHAIRE F., inw. ziekten, endocrinologie UZ-Gent • Meester CONVENTS Ria, advocate • Dhr. COOREMAN Frederik, moreel consulent • Dr. COSYNS Marc, huisartsengeneeskunde UGent, mede-stichter Vonkel vzw - een luisterend huis • Dhr. COURTEAUX Willy, journalist • Prof. Dr. CREVITS Luc, kliniekhof neurologie UZ-Gent • Dhr. CUYVERS Jo, eresenator • Dhr. DE BATSELIER Norbert, ex-voorzitter Vlaams Parlement • Dhr. DEBOEURE Bruno, hoofdofficier, burg. ir. • Prof. Dr. DE BOEVER J., tand-, mond- en kaakziekten, UZ-Gent • Prof. Dr. DE DEYN Peter, hoofd neurologie Middelheimziekenhuis • Dhr. DE DROOGH Luc, studiedienst van het H.V. • Prof. Dr. em. DEELSTRA Hendrik, hoogleraar UA • Prof. Dr. DE GROOT Etienne, ere-volksvertegenwoordiger, rechter aan het Grondwettelijk Hof • Mw. DEHEEGHER Y., ere-atheneumleraar • Mw. DE HERDT Irène, moreel consulent • Prof. Dr. DE LEY Herman, classicus, UGent • Dr. DE LOORE I., kinderarts • Dhr. DE PAEPE César • Mw. DE PAEPE Hilde, moreel consulent • Dhr. DE POTTER Rudy, coördinator UGent • Prof. Dr. Em. DEPRAETERE Marcel, VUBrussel • Prof. Dr. DE REUCK J., hoofd neurologie UZ-Gent • Mw. DE ROECK Jacinta, gewezen senator, directeur HVV • Mw. DE SMET Chantal, diensthoofd cultuur Hogeschool Gent • Dhr. DE TEMMERMAN Wim, departementshoofd KASK, Hogeschool Gent • Mw. DETIEGE Leona, ere-burgemeester Antwerpen • Mw. DETIEGE Maya, volksvertegenwoordiger • Prof. Dr. ir. DE WILDE W. Patrick • Prof. Dr. DE WIT Ralph, fac. rechtsgeleerdheid VUBrussel • Prof. Dr. DEWOLFS Roland, docent UIA • Prof. Dr. DOOM Rudy, pol. en soc. wetenschappen UGent • Prof. Dr. DROSTE Frederik, KULeuven • Prof. Dr. em. EISENDRATH Henri B., fac. wetenschappen VUBrussel • Dhr. ERDMAN Fred, ere-senator, advocaat • FACULTEIT GENEESKUNDE & FARMACIE v/d VUBrussel: **unaniem** • Dhr. FAES Francis, criminoloog • FONDS MARIA WULTEPUTTE vzw • Dhr. FONTIER Jacques, kunstcriticus AICA • Dhr. GOOSSEN Pol, acteur • Mw. GOVAERTS Agnes, journaliste • Prof. Dr. em. GORLÉ Frits, VUBrussel • Dhr. HANCKÉ Lode, erevolksvertegenwoordiger • Prof. dr. HEMMERECHTS Kristien, K.U. Brussel • Prof. Dr. HENS Luc, mens. eco., VUB Brussel • Dr. med. KEPPENS Carine, oncologie UZ Brussel • Mw. KOMKOMMER Katja, plastisch kunstenaar • Dr. KRIKILION Walter, theoloog-psychotherapeut • Dhr. LANCKROCK Rik, ere-directeur RVA, auteur • Dhr. LANOYE Tom, auteur • Mw. LEDUC Jeannine, ere-senator • Dhr. LOS René, politiek secretaris Groen! Antwerpen • Dr. MAK Ruud, arts • Dr. MAILLARD Edy, internist • Dhr. MALCORPS Johan, voorzitter Groen! Antwerpen • Mw. MARCHAND Marianne, voormalig voorzitter H.V. • Dr. MATHIJS R., em. medisch oncoloog • Prof. Dr. MATTHYS Paul, hoogleraar fac. wetenschappen UGent • Prof. Dr. MEHEUS André, epidemiologie & soc. geneeskunde, UIA • Prof. Dr. MIELANTS Herman, reumatologie, UZ-Gent • Prof. Dr. MORTIER Freddy, ethicus UGent • Dhr. NOTE Joris, schrijver • Prof. Dr. PAPOUSEK D.A., docent sociale anthropologie VUBrussel • Mw. PLASTRIA Eliane, docente • Baron Karel POMA, minister van Staat • Dhr. RAES G.W., directeur stichting 'Logos' • Dhr. RAES Hugo, romanschrijver • Mr. RASKIN E.J., rechter i.r., erevolksvertegenwoordiger, • Dhr. RUTTEN Wim, gewezen Grootmeester van de Belgische 'Droit Humain' • Prof. Dr. SACRE R., kliniekhof oncologische heekunde UZ Brussel • Dhr. SCHELFHOUT Jack, ere-provincieraadslid, Antwerpen • Dhr. ir. SCHELLEKENS Gerard, voorzitter SVL • Dhr. SEEUWS Willy, eresenator • Dhr. SERRAES Guy, schepen v/d stad Gent • Prof. Dr. SOLY Hugo, hoofd docent geschiedenis VUBrussel • Dhr. SPELIERS Hedwig, dichter, essayist en criticus • Prof. Dr. SUZANNE Charles, centrum bioethiek VUBrussel • Dr. SWEETLOVE Patrick, huisarts • Dhr. TURF Jef, journalist • UNIE VRIJZINNIGE VERENIGINGEN vzw • Prof. Dr. VAN BENDEGEM J.P., wijsbegeerte, moraalwetenschappen VUBrussel • Prof. Dr. VAN CAMP B., ere-decaan fac. geneeskunde, rector VUBrussel • Prof. Dr. VAN DAMME M., hoofd docent, VUBrussel • Prof. Dr. VANDENABEELE Frieda, fac. letteren & wijsbegeerte, VUBrussel • Prof. Dr. VAN den BERGHE Gie, ethicus-historicus UGent • Prof. Dr. VAN den EECKHOUT Elfride, hoogleraar farmaceutische biotechnologie UG • Mw. VAN der GROEN Dora, actrice • Dr. VAN de VELDE Bart, huisarts • Dr. VAN DUPPEN Jan, huisarts en gew. volksvert. • Adv. VAN EECKHAUT P., voorzitter Provincieraad O.VI • Mw. VAN EECKHAUTE M.J., ere-lerares • Dr. med. VANHOOREN Alain, uroloog, VUBrussel-CTR • Prof. Dr. VANHOORNE M., maatschap. gezondheidskunde, UZ-Gent • Dhr. VAN LAEKEN, Frank, journalist • Prof. em. Dr. VAN LANDUYT Jef, voorzitter Koninklijke Vlaamse Academie • Prof. Dr. van LAREBEKE N., kerngeneeskunde, exp. canc., UZ-Gent • Dhr. VAN LEEMPUT Joseph, diverse senioren-organisaties • Mw. VANLERBERGHE Myriam, senator • Mw. VAN MAELE Chris, moreel consulente • Prof. em. VAN OOSTERWIJCK Gommaar, ere-hoogleraar VUBrussel • Dhr. VAN PUYVELDE Leo, ereziekenhuisdirecteur • Mw. VAN STRAELEN-VAN RINTEL G., ere-inspectrice NI. ond. Brussel • Prof. Dr. VANTHEMSCHE Guy, docent geschiedenis, VUBrussel • Prof. Dr. VERHAAREN H., docent kindercardiologie UZ-Gent • Dr. VERHOFSTADT Koen, huisarts • Prof. Dr. VERMEERSCH Etienne, em. hoogleraar wijsbegeerte UGent • Prof. Dr. VERMEERSCH Hubert, hoofd- en halschirurgie, UZ-Gent • Dr. VERSTRAETE Ilse, huisarts (Spec.Tropical Med., cert. Emergency Med.) • Mw. VOGELS Mieke, Vlaams volksvert. • Prof. Dr. em. VUYLSTEEK K., internist, UGent • Dhr. WILLOCKX Freddy, minister van Staat • ZKGA (Zelfstandige Kinesitherapeuten Groot Antwerpen)

RWS

Recht op waardig sterven vzw
Constitutiestraat 33
2060 Antwerpen

T: 03 272 51 63
F: 03 235 26 73
M: info@rws.be
www.rws.be

Bank

IBAN: BE19 3200 2641 7012
BIC: BBRUBEBB

Bestuur

Léon Favvyts, stichter-voorzitter
dr. Marc Van Hoey, ondervoorzitter
prof. dr. Wim Distelmans
Rita Goeminne
Elka Joris
Jacqueline Simon
Liva Thuet
dr. iuris Jean Vroman

Controle der rekeningen

Hilde De Paepe

Vertalingen

Eliane Delhaes
Brigit Frunt
Simonne Hens
Yvonne Lesenne
Jean Vroman

Fotografie

Freddy Korthout

Vormgeving & lay-out

Koen Duys

Verantwoordelijke uitgever

Léon Favvyts
Constitutiestraat 33
2060 Antwerpen
Ondertekende artikels vallen onder de
verantwoordelijkheid van de auteurs

Deadlines

Teksten, foto's en illustraties inzenden vóór:
maa-apr-mei: 25 januari
jun-jul-aug: 25 april
sept-okt-nov: 25 juli
dec-jan-feb: 25 oktober

Druk

www.dewrikker.be

Gedrukt op 100 % gerecycleerd en chloorvrij
gebleekt papier

ISSN: 2031-8960

In dit nummer

- 2 • Beschermcomité
- 4 • Open brief aan alle vlaamse artsen en burgers
- 6 • Voorwoord
- 8 • Het levenstestament van Marc Van Hoey
- 10 • Nederland-België, twee gelijken maar zo verschillend...
- 11 • Lezersbrieven
- 12 • Financieel verslag 2011
- 14 • Verslag van de jaarlijkse Algemene Vergadering
- 15 • De buitenkant van meneer Jules
- 18 • Gedichten
- 19 • Hoezo: 'Syndroom van het voltooide leven'?
- 20 • De pers
- 24 • Afscheid
- 25 • Nuttige adressen
- 26 • Boeken & documenten
Ik doe het nu: toetredingsformulier
- 27 • World Federation of Right to Die Societies

Waarde leden,

Willen jullie a.u.b. uw mail adres mailen?

De bedoeling is een leesbaar elektronische databank aan te leggen.

Dank bij voorbaat

RWS

Open brief aan alle vlaamse artsen en burgers

In 2012 is het precies 10 jaar geleden dat de patiëntenrechtenwet in België van kracht werd. Eén van de belangrijkste punten in deze wet is het feit dat alle meerderjarige Belgen vooraf kunnen aangeven en noteren wat zij niet meer wensen als behandelingen. Elke burger kan dus aangeven dat er niet meer gereanimeerd mag worden of dat bepaalde medische tussenkomsten niet meer mogen gebeuren. Dat document is beter gekend als "levenstestament" of "negatieve wilsverklaring".

Dit is wettelijk afdwingbaar door de patiënt of zijn wettelijke vertegenwoordiger en moet gerespecteerd worden door alle gezondheidswerkers in België.

Recht op Waardig Sterven is een dienstenvereniging die aan al haar betalende leden de nodige documenten verschaft en hulp geeft bij het invullen en registreren van deze documenten.

Recht op Waardig Sterven is de enige vereniging die een effectieve registratie doet van het "levenstestament".

Volgens het unaniem akkoord van de Algemene Ledenvergadering van maart 2011 willen wij aan alle artsen en burgers te kennen geven dat artsen steeds bij RWS terecht kunnen om na te vragen of hun patiënt een levenstestament heeft opgemaakt.

De algemene vergadering heeft RWS de toelating gegeven om dit levenstestament ter beschikking van de verzoekende artsen te houden.

Artsen én burgers kunnen Recht op Waardig Sterven contacteren via de telefoon 03 272 51 63, met permanentie dag en nacht, via de website www.rws.be of via mail info@rws.be.

Namens Recht op Waardig Sterven

Leon Favyts, Voorzitter

Dr. Marc Van Hoey, ondervoorzitter

RWVS

RECHT OP WAARDIG STERVEN
PLURALISTISCHE VERENIGING

Voorwoord

Geachte aanwezigen, leden, vrienden bestuurders

28 jaar geleden werd onze vereniging opgericht door drie mensen: de heer en mevrouw Favvits samen met een vriend van henzelf. Dat was precies het aantal dat je nodig hebt voor het oprichten van een vzw. Vandaag is dit triumviraat uitgegroeid tot een vereniging met ruim 6500 effectieve leden.

Leon en Jacqueline hebben van bij de start een essentiële rol gespeeld binnen RWS, zij heeft gedurende decennia de vinger op de knip gehouden, net zoals elke huisvrouw dat doet met haar budget en vader Leon is gedurende 28 lange jaren onafgebroken voorzitter geweest. Beste mensen hij hanteert niet alleen de voorzittershamer, die we hem effectief schonken enkele jaren geleden bij het 25 jarig jubileum. Neen Leon is ook jaren lang, secretaris, woordvoerder, perscoördinator, telefoondienst, redacteur en auteur van het kwartaalblad, magazijnier, lid van de permanenties en nog zoveel meer geweest. Laat ons maar zeggen, héél véél jaren “was” Leon RWS! En precies daarom beste mensen willen wij namens ons allen toch even Jacqueline en Leon op het podium vragen om hen een geschenk aan te bieden voor hun jarenlange inzet en ik vraag u allen voor een ovatie die zij verdienen.

En nu, na 28 jaar is het voor Leon tijd om echt de hamer door te geven, en na enige aarzeling heb ik aanvaard. Ik zal trachten onze VZW te leiden zoals hij het gedaan heeft, zij het met een persoonlijke toets, maar dat moet u mij nu al pardonneren.

Vandaag past het om even terug te kijken naar het verleden: op 28 jaar zijn veel bestuurders gekomen en zijn er ook veel gegaan, zo is het in elke vereniging. Sommigen onder hen kunnen nooit vergeten worden binnen RWS. Ik denk aan Hugo Van den Enden, Mario Ver-

straeten en de recent overleden Liva Thuet. Zij waren niet alleen bestuurders op papier maar echte strijders voor de rechten van elke burger en voor de idealen van RWS; oprechte dank, waar zij ook mogen zijn. Andere bestuurders bleven amper een jaartje of moesten versterk geven om allerlei redenen. Maar vandaag starten we een nieuwe periode, fris jong bloed en een hoop energie en dynamiek.

2012, tien jaar “gezondheidswetten”. RWS had het idee om samen met een aantal actoren misschien een herdenking of feest te organiseren om dit feit in de bloemen te zetten.

En dat zal gebeuren: op zondag 22 april is het erfgoeddag met als thema “Helden”. In het Karel Cuypershuis in de Lange leemstraat zal een hele dag georganiseerd worden rond de “helden van de euthanasie”. Leon en RWS zullen daar ook hun plaats hebben.

In mei wordt er door de “mens nu” en Leif een happening in Brussel georganiseerd maar daar werden we geweerd, jammer maar helaas. Wel werd aan RWS gevraagd om mee te werken aan een boek dat die dag zal worden voorgesteld.

Ik moet u toch iets zeggen over Leif. Velen onder u weten dat dit vormingsinitiatief, want dat is het nog steeds en niets meer, werd opgericht rond de bestuurstafel van RWS en dat wij honderduizenden euro hebben gestoken in dit waardevolle initiatief. Het kind is gebaard, het kind is gegroeid en nu wil het onafhankelijk zijn en worden de banden niet alleen financieel doorgeknipt. Ook effectief, want Wim verlaat de raad van bestuur. Het ga ze goed.

Men probeert RWS letterlijk van het toneel te duwen. In de film “tot altijd” komt Recht op waardig sterven eerder beperkt aan bod. Dit terwijl Mario, waar de film over handelt, lid was van het bestuur. Het blijft een steengoede film waarvan ik u allen aanraad hem

te gaan zien. Op de premiere werd RWS niet gevraagd. . . Gelukkig is men erin gelukt in het boek wel de nodige ruimte te geven aan RWS, maar toch nog bescheiden.

Sommige kritische geesten vragen zich af waarom RWS nog moet bestaan? Wat betekent het nog na tien jaar wet? Dat was volgens hen één van de bestaansredenen. . . Moet je alleen maar bestaan om zegeltjes te plakken? Is RWS een lege doos vroeg Wim Distelmans?

Dat, beste mensen heeft mij persoonlijk diep geraakt en precies die opmerking maakt dat ik hier vandaag sta en samen met velen die doos wil en zal vullen!

Vorig jaar vroeg ik hier op de AV om de toelating tot het sturen van een open brief aan artsen en burgers. We hebben dit gedaan in het najaar. Maar het is niet makkelijk om de aandacht te krijgen van de schrijvende pers en de brief verscheen in beperkte tijdschriften en medische vakliteratuur.

In november werd een brief aan de politieke onderhandelaars gestuurd. Deze brief werd opgesteld samen met HVV, Vonkel, DeMensNu en Leif. Ook dit kreeg weinig aandacht in de media.

We mogen niet stilstaan maar moeten vooruit. Beste leden ik wil jullie dan ook meedelen wat de toekomstplannen zijn voor onze VZW.

Ik alludeerde al op de nieuwe bestuursleden. Jet van Hoek met haar verpleegkundige bindingen en Marc Cosijns, voorvechter van de patiëntenrechten zullen samen met Freddy ons vervoegen. In de loop van dit jaar zal de zetel verhuizen van de vertrouwde Constitutiestraat naar het OCA op de site van St Elisabeth ziekenhuis. We plannen de verhuis in de zomer om te openen in september. Tegelijk zullen we een secretaresse in loondienst nemen om een betere bereikbaarheid, efficiëntere en snellere werking te hebben, kortom “professionalisering” noemt men dit. Momenteel hebben we ►

- ▶ enkele jobstudenten genomen om de administratieve achterstand weg te werken.

De permanentie elke eerste donderdag in Antwerpen kent een groot succes. Deze permanenties willen en zullen we uitbreiden. Contacten worden gelegd in Mechelen, Turnhout en Gent. Ook dit uitbouwen vraagt tijd maar we proberen dat in dit jaar rond te hebben. Mocht u interesse hebben om als vrijwilliger hieraan mee te werken, aarzel niet om ons aan te spreken of te contacteren.

Het geven van voordrachten om de bevolking te informeren en het werven van leden zal moeten opgedreven worden, willen we onze plaats, die we meer dan wie ook verdienen, behouden. Een plaats waar Recht op Waardig Sterven recht op heeft.

RWS neemt een professioneel reclamebureau onder de arm om na te gaan hoe een vereniging zoals de onze aan publieke relaties moet doen. Op de rvb van april komen deze mensen hun strategie bespreken en zullen we zien hoe we dit gaan aanpakken.

U weet dat er afgelopen jaar een petitie werd opgezet over uitbreiding van de wet op euthanasie; Deze petitie wordt afgesloten op de erfgoeddag en zal dan overhandigd worden aan de Senaatsvoorzitter. RWS zal dit jaar nog stappen zetten om politici actief te bewegen om deze wetsuitbreiding bespreekbaar te maken. Dat beloven we, maar daarover kan ik vandaag niet meer zeggen. Men mag en kan niet alle troeven uitspelen terwijl het spel nog bezig is, nietwaar?

Ik wil van de gelegenheid gebruik maken om aan u allen te vragen er mee voor te zorgen dat RWS een partner blijft binnen het euthanasiedebat en de patiëntenwettenbespreking. Praat met uw familie, overleg met vrienden en kennissen en zet ze aan om lid te worden. Elke vereniging is maar zo sterk als dat

haar leden zijn. Recht op Waardig Sterven is Recht op Waardig Leven, daarop alludeert ook Mario in de al aangehaalde film.

Beste vrienden, ik heb lang genoeg gepraat. Ik neem de hamer en de handschoen op en zal samen met U allen die lege doos vullen tot ze overloopt. Dank u voor uw aandacht en uw vertrouwen. ■

Dr. Marc Van Hoey

Het levenstestament van Marc Van Hoey

We zijn nu tien jaar na de euthanasiewet én de Patiëntenrechtenwet, en blijkbaar is er nog steeds heel wat verwarring bij én artsen en paramedici én patiënten over de documenten die men wel of niet dient in te vullen en hoe men deze moet invullen. Op vele bijeenkomsten worden hierover nogal wat vragen en opmerkingen gemaakt. Teneinde iedereen een beetje klaarheid te geven volgt hierna nog eens een duidelijke toelichting;

RWS heeft twee documenten voor zijn leden: ten eerste het zogenaamde levenstestament en ten tweede de wilsbeschikking euthanasie. Van het eerste ontvangt u vier exemplaren, van het tweede zeven.

“HET LEVENSTESTAMENT” OF NEGATIEVE WILSBESCHIKKING PATIËNTENRECHTEN.

Dit document kent zeer veel gelijkenis met de papieren van RWS van vòòr het jaar 2002, dus voor enige wetgeving.

Dit levenstestament is feitelijk een logisch uitvloeisel van de “patiëntenrechtenwet” die elke persoon in België toelaat om vast te leggen, tijdens zijn leven, wat er medisch met hem/haar al dan niet nog mag of moet gebeuren.

Feitelijk heeft dit document niets te maken met de euthanasie op zich, het kan er wel bij vermeld worden maar het is niet de hoofdgedachte van dit document.

Als U bijvoorbeeld niet wil gereanimeerd worden bij een hartstilstand of geen nierdialyse meer wenst dan moet U dit invullen.

Veel personen hebben bijzondere angst voor dementie en de bijbehorende problemen; dan dient u zeker aan te geven wat u wel of niet wil. Als u géén maagsonde of andere kunstmatige ingrepen wil om u in leven te houden, dan is het levenstestament van bijzonder belang.

Op het levenstestament kan U meteen de benoemde vertegenwoordiger aanduiden. Deze persoon mag eender wie van uw keuze zijn. Uw partner, kinderen, een ander familielid of een niet verwante.

Let wel het aanduiden van een benoemde vertegenwoordiger is géén verplichting.

Vergeet niet tevens ook aan te duiden wat U wilt voor uw begrafenis en wat er moet gebeuren na dit overlijden;

De vier exemplaren zijn bestemd voor het secretariaat, uzelf, uw benoemde vertegenwoordiger en uw huisarts. Tot op heden kleefte u hierop uw jaarlijkse bijdragezegels.

“DE WILSVERKLARING BIJ EUTHANASIE”

Dit document is volledig conform de publicatie in het Staatsblad uit 2002 en is alleen nodig voor het uitvoeren van euthanasie in het geval dat U in een onomkeerbaar coma komt door ziekte of ongeval;

Alleen indien u dit wettelijke document hebt ingevuld kunnen artsen euthanasie toepassen, mits de juiste procedure.

Het is wettelijk verplicht om uw gegevens in te vullen en te handtekenen. Ook moet U twee getuigen hebben en deze moeten alle gegevens noteren en handtekenen.

Opgelet want één van deze getuigen mag géén enkel voordeel hebben bij uw overlijden.

Een vertrouwenspersoon mag U invullen, maar dit is niet verplicht.

Praktisch kunt U uw huisarts als getuige nemen en de vertrouwenspersoon kan uiteraard dezelfde zijn dan één van uw getuigen.

Luik B is alleen van toepassing indien U op het moment van uw verzoek op schrift zelf

niet kan schrijven, bvb door een verlamming of handicap. Dan dient een medische verklaring bijgevoegd te worden.

Van dit document ontvangt u zeven exemplaren; één voor uzelf, één voor het secretariaat, één voor elke getuige, één voor uw huisarts en één voor de eventuele vertrouwenspersoon en een zevende dat u kan gebruiken voor de registratie bij de overheid.

Registratie is géén verplichting, maar een mogelijkheid.

Indien U getuige en huisarts één maakt, uw tweede getuige ook uw vertrouwenspersoon is dient men slechts vijf documenten in te vullen en door alle partijen te laten tekenen.

Voor alle duidelijkheid: de euthanasiewet zegt dat een verzoeker, zijn verzoek persoonlijk en vrijwillig moet kenbaar maken en op schrift moet stellen;

Indien U een terminale ziekte heeft waarbij u binnen afzienbare tijd zal overlijden of indien u een ongeneeslijke ziekte heeft die nog een hele tijd kan aanslepen en toch voor euthanasie kiest dan is in beide gevallen het verzoek als volgt:

Ik, ondergetekende, geboren dd. wens dat er op mij euthanasie wordt toegepast omwille van . . .

U plaatst uw naam, handtekening en klaar.

Op dit verzoek, in deze beide gevallen is géén enkel vooropgesteld document nodig! ▶

SHUTTERSTOCK

- ▶ Veel artsen zijn van mening dat dit wel zo is. Ook van getuigen en dergelijke is hier géén sprake.

Uiteraard zal uw arts steeds met u als verzoeker de volledige en juiste procedure overlopen en strikt de wetgeving en de richtlijnen volgen.

Indien U nog vragen heeft over de “praktische kant” van al deze papierwinkel kan u gerust contact nemen met RWS en wij zullen u graag van antwoord dienen.

Maandelijks op de permanentie , de eerste donderdag van elke maand tussen 14 en 17 uur in OCA, lange gasthuisstraat 45 vlakbij St Elisabethziekenhuis.

Hopelijk is alles een beetje duidelijker voor diegenen die het allemaal zo moeilijk vinden, en voor de anderen is het een opfrissing van wat zij al wisten; ■

Marc Van Hoey
Voorzitter RWS.

Nederland-België, twee gelijken maar zo verschillend...

In Nederland heeft men een levende kliniek in het leven geroepen. Men had na twee dagen al 60 aanvragen, het initiatief gaat uit van de NVVE. De vermeende zusterorganisatie van RWS; maar feitelijk gaat het om het oprichten van mobiele euthanasie teams, die bij de verzoekers thuis gaan. Maar als je de verzoeker bekijkt gaat het vaak om verzoek tot luisteren, advies en verhelderen van de vragen.

Bijna tegelijk met deze mobiele equipes nam men in Wemmel het initiatief tot het oprichten van Ulteam, centrum waar mensen met problemen en vragen rond levensende terecht kunnen. In Gent heeft men al enkele jaren Vonkel, een gelijkaardig initiatief dat zich iets meer toelegt op psychische problematiek.

collega Distelmans is verbonden aan Ulteam, terwijl collega's Thienpont en Cosijns bij Vonkel actief zijn.

Blijkbaar probeert men in beide landen, waar de euthanasiewet met haar beperkingen, ondertussen tien jaar van kracht is, de tekortkomingen bij de bevolking op een positieve manier in te vullen.

Het oprichten van "mobiele euthanasie teams" is voor mij een brug te ver. Ik zie het al voor mij: mevrouw X wenst thuis te sterven terwijl haar arts er feitelijk niet mee kan instemmen. Op een mooie lentedag stopt de naar ik mag hopen, niet geblindeerde wagen voor de deur, het team stapt af, ruimt de klus en vertrekt precies zoals je ziet gebeuren in de 007 film waar één of andere "huurmoordeenaar" voor een vette som deze job klaart... surrealistisch of realistisch in het geval van NVVE en Nederland? de toekomst zal het uitwijzen.

Over het Ulteam initiatief, aan de andere kant van de grens, kan je ook vragen stellen. Als er een patiënt bij hen aankomt met een probleemstelling, zal men dan vragen wie de

al geconsulteerde artsen zijn en wil of zal men vanuit het centrum met hen contact nemen? zal men gewillig zijn naar de verzoekers toe? en zal men dan, bij positieve antwoorden ook de daad bij het woord stellen? Hoe zullen de vooraf betrokken artsen hierop reageren? Lijdzzaam toezien en berusten, of daarentegen kritische vragen stellen en zich verzetten?

De vraag blijft: is het oprichten van mobiele teams of consult teams een nood van de burger die op zoek is naar een luisterend oor en het soms niet vindt bij zijn of haar arts? Moet er niet beter werk gemaakt worden van het kenbaar maken van welke instellingen en/of artsen die open staan voor levensende vragen en euthanasie in de engere zin? Kan een vereniging als Recht op Waardig Sterven zo een initiatief nemen?

Ware het niet beter op bepaalde plaatsen, zowel in Nederland als België stilaan te beginnen denken aan de uitbouw van centra van patiënt samen met de behandelende arts, gesteund door een geschoolde ploeg van deskundigen al dan niet de wens van diezelfde patiënt kan inlossen? En noem het dan aub niet "de euthanasiekliniek" maar zoek een goede, minder agressieve naam.

Ieder van ons zal bij kliniek denken aan "genezen" en aan ziekenhuizen. Euthanasie in de naam is beladen; waarom niet gewoon een leuke naam waarvan je duidelijk communiceert wat het betekent en hoe je het kan gebruiken als burger. Is hier geen taak weggelegd voor de overheid, samen met privé initiatieven? En er hoeft echt geen overheidsgeld aan te pas te komen. Er zijn genoeg instanties en verenigingen die zo een initiatief willen steunen. ■

Dr. Marc Van Hoey.

SHUTTERSTOCK

Een zachte, pijnloze overgang van het tijdelijke, naar het eeuwige ...

Naar aanleiding van een levenseindekliniek in Nederland, mijn vraag:

Je bent 70, 80 of ouder. Je bent alleenstaand, of je partner is niet meer. Je hebt geen kinderen, of ze wonen zo ver weg, of ze hebben het zeer druk met hun werk en hun kroost.

Je bent nog gezond, alhoewel je al een of andere ingreep hebt ondergaan en niet weet hoe die tijd in de klinieken en dat revalideren zonder partner zou verlopen zijn.

Je vrienden, voor zover die nog leven, zijn van jouw leeftijd of ouder en je burens kennen je amper, want ze werken en hebben tal van activiteiten.

Je hebt mensen in een home voor een al dan niet langere periode geregeld bezocht en vastgesteld dat de meeste oudjes weinig of geen bezoek kregen, tenzij de verplichte nummer-tjes van kinderen of kleinkinderen als ze die hadden.

Als ze niet het type waren dat deelnam aan aangeboden activiteiten, leefden ze van de ene maaltijd naar de andere toe. Je hoorde ook: "ik zou er liever niet meer zijn". Velen zijn incontinent, vinden dat erg ... en het personeel ook!

Je geheugen is niet meer wat het was en je beseft dat de kans op dementie bestaat, dan beheert een advocaat je financiën.

Ik herhaal: je bent nog jong en wel, maar de angst over wat je, gezien je leeftijd, kan overkomen, belet je ten volle te genieten van wat je aan leven nog rest. TENZIJ ...

Het zou een hele geruststelling zijn, mocht je weten, dat de dag dat je het op deze aardbol "gezien" hebt, je niet verplicht bent je onder een trein te werpen, van de zoveelste verdieping te springen, je te verhangen ... om uit het leven te stappen, maar dat je naar een centrum kan gaan waar je nog, helder van geest, kan vragen je pijnloos te laten inslapen, zonder dat je aan een of andere ziekte lijdt!

Je wilt in de eerste plaats niet jezelf ten laste worden en niemand in je omgeving. Wie

schaad je daar mee? De maatschappij zouden heel wat medische kosten en pensioenen bespaard blijven. Wie heeft er baat bij om, gezien je leeftijd, je te verplichten te blijven leven?

Niemand wordt dit opgedrongen en misschien zal je het nooit doen. Maar de angst zou wegebben en ik herhaal: het zou een hele geruststelling zijn, mocht je weten dat ...

Marianne

Onderwerp: Lea Van Audenhaege

Beste

Deze mail om u te zeggen dat mijn moeder, Lea Van Audenhaege (V.00331), die lid was van RWS, op 29 november 2011 overleden is met euthanasie.

Ze streed al 16 jaar tegen borstkanker, sinds ze in 2007 geopereerd werd van een heel kwaadaardige metastase in de hals, was ze lid van RWS. Tot augustus 2011 kreeg ze chemotherapie, die steeds redelijk aansloeg, tot in september plots niks meer baatte. Van september tot november kon ze niks meer. U zal zelf veel beter weten dan ik wat zo'n terminale ziekte met zich meebrengt en het is te moeilijk om erover te praten.

Half november vroeg ze in Gasthuisberg euthanasie omdat ze goed voelde dat er niks meer aan te doen was en omdat ze 'geen attractie wou zijn met pampers en sondes en omdat ze niet in coma wou vallen'. Haar behandelend arts weigerde en wou haar naar de palliatieve dienst brengen voor palliatieve euthanasie. Dat weigerde mijn moeder. Toen ze ermee dreigde naar de VUB te stappen, is de dokter van gedacht veranderd, stilaan. Het kliniekhoofd, professor dokter Neven, die mijn gynaecoloog is en diensthoofd van de oncologie daar, heb ik gecontacteerd omdat het zo moeilijk was voor mij en onze kinderen om haar altijd de wens naar de dood te horen uit-

spreken. Ze zei niks anders meer. Het was zo moeilijk voor mij om haar strijd zestien jaar mee te leven en dat het idee dat ze zouden doden,, hoewel ik wist dat het het beste was voor haar. Dokter Neven begreep en respeceerde haar wens en heeft ervoor gezorgd dat haar arts haar een week later euthanasie gaf.

Mijn moeder heeft alles gekregen wat ze wou, ze regelde haar dienst, haar muziek, de gasten, ze was blij dat ze kon vertrekken. Op twee minuten tijd was ze weg. Het was niet te vatten, ze sprak, ze stond, ze sliep, ze lachte, 's morgens dronk ze champagne en twee min later was ze definitief weg.

Haar trouw betaalde testament van RWS had ze daar niet nodig, ze hebben het twee dagen tevoren meegenomen zonder het te bekijken, ze moest dan nog op een papier schrijven dat ze wou sterven.

Ik heb veel geleerd van mijn moeder en haar ziekte en dood.

Dank dat u patiënten de mogelijkheid biedt te kiezen. Jammer genoeg is het nog niet evident. Ik heb een mens gezien die in paniek was omdat ze hoorde dat ze niet mocht sterven.

Ik ga nu helpen in het ziekenhuis, praten met de chemopatiënten, ze zitten daar maar te wachten met een infuus tot ze ziek naar huis mogen.

Hartelijke groeten

Linda Opdebeeck, haar dochter ■

Financieel verslag 2011

Recht op Waardig Sterven vzw

Pagina : 3

Constitutiestraat 33
BE-2060 Antwerpen

Interne Balans

23/01/2012 - 22:36

EUR

		Bkj 2011 Ope 2011 -> Afs 2011 01/01/2011 - 31/12/2011	Bkj 2010 Ope 2010 -> Afs 2010 01/01/2010 - 31/12/2010
RESULTATENREKENING			
I. Bedrijfsopbrengsten en bedrijfskosten			
Andere bedrijfsopbrengsten	71/74	109.265,18	110.087,56
731000 LIDGELDEN		94.658,13	108.348,77
732000 GIFTEN		127,00	1.735,79
732100 SCHENKINGEN ZONDER TERUGNEMINGSRECHT		14.477,40	
743200 TUSSENKOMST BOEK			3,00
746400 DIVERSE OPBRENGSTEN		2,65	
Handelsgoed.; grond- en hulpstoffen ; } facultatieve Diensten en diverse goederen } vermeldingen	60/61		
Diensten en diverse goederen	61	(70.452,54)	(110.429,51)
612300 Boeken, tijdschriften, documentatie		(4.928,97)	(4.605,54)
612400 Drukkerijen, ontwikkeling producten		(13.438,97)	(16.285,10)
612420 Bureelbenodigdheden		(924,31)	(3.111,13)
612430 Fotokopiekosten		(1.478,59)	(684,50)
612500 Telefoon		(1.188,20)	(1.214,94)
612520 Internet		(447,86)	(472,01)
612530 Post- en verzendingskosten		(2.079,60)	(8.093,52)
612540 Kosten website		(69,00)	(69,00)
612600 Advertenties, inlassingen		(5.432,98)	(20.003,45)
613100 Commissielonen		(960,80)	(553,45)
613135 Annulatiekosten externe bijeenkomsten		(658,80)	
613260 Uitbestede dienst permanentie		(8.012,57)	
613270 Kosten nalatenschap		(43,61)	
613310 Computerservicebureaus		(1.398,40)	(259,47)
613320 Boekhoudkantoren & Belastingadviseurs		(481,62)	(754,52)
613340 Uitbestede vertalingen			(1.099,09)
613386 Betaalde erelonen		(320,00)	
613388 Betaalde onkosten externen		(82,00)	(85,30)
613500 Verzekering brand		(64,36)	
613910 Betaalde steun aan derden		(3.000,00)	(10.321,75)
614410 Verplaatsingskosten eigen wagen			(36,92)
615100 Reizen & verplaatsingen openbaar vervoer		(28,50)	(1.614,67)
615101 Reizen & verplaatsingen eigen wagen			(20,40)
615102 Kosten voor vergaderingen			(2.638,41)
615103 Reizen en verblijfskosten buitenland		(453,40)	(851,84)
615110 Representatiekosten			(154,50)
615120 Deelname aan cursussen en studiedagen		(60,00)	
615130 Organisatie externe bijeenkomsten		(4.192,54)	
615140 Restaurant en receptiekosten		(137,46)	
615230 Promotiekosten			(1.500,00)
615240 Relatiegeschenken		(50,00)	
615420 Lidgelden		(520,00)	(1.000,00)
615550 Bijdrage Levenseinde		(20.000,00)	(35.000,00)
A.B. Brutomarge (positief saldo)	70/61	38.812,64	
Brutomarge (negatief saldo) (-)	61/70		(341,95)

COMMENTAAR BIJ HET FINANCIEEL VERSLAG OP 31/12/2011

Balans

De balans geeft een overzicht van alle bezittingen en schulden op het einde van het boekjaar. De passiva vormen de financieringsbronnen die aangewend werden om de activa op te bouwen. Actief is steeds gelijk aan passief omdat alle activa steeds volledig gedekt moeten worden door passiva.

Actief: zijn de bezittingen:	Passief: de financieringsbronnen
Vast activa	Eigen middelen
Vorderingen	Leningen
Liquide middelen	Schulden op korte en lange termijn

Resultatenrekening

Gedurende het hele jaar worden kosten en opbrengsten geboekt. Deze kosten en opbrengsten worden geregistreerd in de resultatenrekening. Bij het afsluiten van het boekjaar wordt het verschil gemaakt tussen de totale kosten van het boekjaar en de totale opbrengsten van het boekjaar. Dit verschil is het resultaat en dit resultaat wordt overgedragen naar het eigen vermogen in de balans. Indien de geboekte opbrengsten hoger zijn dan de geboekte kosten, is het resultaat positief. Op 31/12/2011 is er een positief resultaat van 40.137,38 €.

Detail van de cijfers

Activa:

Investerings

- Aanschaf van een printer (2004), kost wordt gespreid over 3 jaar
- Aanschaf van een frankeremachine (2005) kost wordt gespreid over 5 jaar
- Aanschaf van een Canon copier (2006) kost wordt gespreid over 3 jaar
- Aanschaf van Maxdata (2006) kost wordt gespreid over 3 jaar
- Aanschaf computer Dell (2007) kost wordt gespreid over 3 jaar
- Aanschaf kantoor materiaal Mediamarkt (2008) kost wordt gespreid over 5 jaar
- Aanschaf kantoor materiaal Tobie De Prins (2011) kost wordt gespreid over 5 jaar

Liquide middelen

- Bankrekening: 8.111,31 €
- Spaarrekening: 222.978,38 €
- Kas: 2.690,82 €

Overlopende rekening

- Intresten groen boekje 2011, op de rekening begin 2012: 2.842,98 €
- Intresten zichtrekening 2011, op de rekening begin 2012: 19,77 €

Passiva

Beschikbare reserve :

- Reserve opgebouwd in het verleden: 233.987,08 €

Resultaat van het boekjaar

- Winst van het boekjaar: 40.137,38 €

Openstaande leveranciers

- Facturen ontvangen in 2011, betaald in 2012: 1.170,97 €

Over te dragen opbrengsten:

- Lidgelden ontvangen in november-december met betrekking tot 2012: 3.897,39 €

Interpretatie van de cijfers

Het positieve resultaat bedraagt 40.137,38 €.

In vergelijking met het jaar 2010 is dit een positief verschil van 37.979,47 €.

De vzw heeft geen schulden en door het positieve resultaat steeg het eigen vermogen naar 233.987,08 €. Er werd in 2011 3.897,39 € ontvangen met betrekking tot 2012. Dit is in vergelijking met de vorige jaren een bijzonder groot verschil. Vorige jaren werd er de laatste maanden van het jaar gemiddeld meer dan 40% van de inkomsten voor het volgende jaar mee ontvangen.

VERSLAG VAN DE COMMISSARIS DER REKENINGEN

Ondergetekende, Hilde De Paepe, commissaris der rekeningen, verklaart de boekhouding en de bijbehorende documenten van de VZW Recht op Waardig Sterven te hebben nagekeken en zij heeft het volgende vastgesteld:

- de uitgaven zijn gestaafd door facturen of andere rechtvaardigende documenten
- er is overeenstemming tussen de ontvangsten en uitgaven en de rekeninguittreksels van de bank en de kasverrichtingen.

Ik stel dan ook voor dat de algemene vergadering ontheffing verleent aan de penningmeester en de Raad van Bestuur voor het dienstjaar 2011

Boom, 8 februari 2012

Verslag van de jaarlijkse Algemene Vergadering

gehouden op zaterdag 24 maart 2012 in het c.c. 't Elzenveld in Antwerpen.

De vergadering wordt door de voorzitter Leon Favvyts geopend om 14.00 uur.

Hij verwelkomt de aanwezigen en gaat onmiddellijk over tot afhandeling der punten aan de dagorde:

1. een minuut stilte wordt gevraagd ter nagedachtenis van het overlijden van mevr. Liva Thuet, bestuurslid dat werkzaam is geweest van 1992 tot nu, zij 20 jaren met een zeer positieve arbeid in de schoot van de vzw,
2. het financieel verslag wordt gegeven met behulp van een Powerpoint presentatie. Er volgen geen vragen of commentaren. Het verslag van de commissaris der rekeningen Hilde De Paepe, verontschuldigd voor haar afwezigheid, wordt voorgelezen. Dhr Favvyts kondigt aan dat mevr. De Paepe haar ontslag aangeboden heeft en dat ter vervanging dhr Walter Decoene, die zich trouwens voorstelt, de taak als onafhankelijke commissaris der rekeningen zal overnemen vanaf dit jaar. De vergadering stemt volmondig de cijfers goed,
3. de nieuwe bestuursleden worden voorgesteld: dhr Freddy Korthout, fotograaf voor de vzw en voorziner van software voor het secretariaat, Jet Vanhoek trouwens verontschuldigd gezien een begrafenis, dr Marc Cosyns momenteel afwezig en hiervoor verontschuldigd wegens een algemene vergadering in Gent voor het Huis Vonkel. De mandaten als bestuursleden van dr Marc Van Hoey (toekomstige voorzitter,) Leon Favvyts (toekomstige penningmeester,) Jacqueline Simon, Elka Joris, Mter Jean Vroman (toekomstige secretaris,) en Rita Goeminne worden bevestigd. Dhr. Walter Decoene, die geen bestuurslid is, wordt onafhankelijk commissaris der rekeningen. De vergadering stemt daarin volmondig toe.
4. dhr. Favvyts geeft een historiek van de vzw R.W.S. daar deze reeds 28 jaar bestaat. De eerste leden waaronder bestuurders worden herdacht zoals Hugo Van den Enden, Rita Geerts, Flor Fischer en Claudine Buquenne. De afgelopen activiteiten in 2011 worden eveneens voorgelegd. Een hulde komt voor dhr. Mario Verstraete als zijnde de eerste man die conform de wet euthanasie verkreeg,
5. volgende ontslagen als bestuursleden worden geacteerd: dhr. Leon Favvyts als voorzitter na zoveel jaren trouwe dienst, dr. Marc Van Hoey als ondervoorzitter, dr. Wim Distelmans en Sven Claessens. De vergadering stemt daarin volmondig toe,
6. het woord wordt verleend aan dr. Marc Van Hoey:
  - a) een dankbetuiging voor dhr Leon Favvyts en mevr. Jacqueline Simon, de eerste met een welgeslaagd zelfportret en de tweede met een grote bloementuil,
  - b) hij stelt zich voor en verklaart waarom hij de taak van voorzitter op zich wil nemen, legt uit onder welke droevige omstandigheden dr. Wim Distelmans het schip verliet door o.m. een conflictsituatie met de vzw L.E.I.F. en het feit dat het bestaan van R.W.S. voor hem overbodig bleek te zijn,
  - c) hij bepaalt de positieve toekomst perspectieven met o.m. de heropflakking van de strijd voor een betere wetgeving met smelting van de patiëntenrecht wet en de euthanasie wet, de mogelijkheid de minderjarigen en de dementen in aanmerking te laten nemen, het inrichten van permanenties in verscheidene provincies waarvoor vrijwilligers worden gezocht, de verplaatsing van de maatschappelijke zetel van de vzw in het Oncologisch Centrum Antwerpen O.C.A. en de aanwerving van zij een partieel zij een voltijdse secretariaat voor een optimaal contact met leden en buitenstaanders,
7. na een korte pauze wordt aan de vergadering het toneelstuk vertoond "De buitenkant van meneer Jules" vertolkt door Kurt Defrancq naar het bejubelde boek van Diane Broeckhoven. De vergadering apprecieert ten zeerste deze monoloog,

De vergadering wordt opgeheven om 16.00 uur, waarna een kleine receptie volgt.

De secretaris, Jean Vroman

DE BUITENKANT VAN MENEER JULES

door
Kurt Defrancq

**Ontroerende vertelmonoloog
over liefde & afscheid**

* naar het bejubelde boek van Diane Broeckhoven

Regie: Jan Verbist

DE BUITENKANT VAN MENEER JULES

KURT DEFRANCO vertelt naar de succesnovelle van Diane Broeckhoven regie: Jan Verbist

Op een ochtend stelt de bejaarde Alice vast dat haar man dood op de bank zit. Omdat ze het besef langzaam wil laten doordringen en het trouwde leven zo lang mogelijk wil aanhouden, belt ze de hulpdiensten nog niet. Ze denkt terug aan hun intens vervlochten leven, maar ook aan hoe zij - zonder dat hij ervan wist - ooit een gewiekste confrontatie met een rivale aanging om haar huwelijk te redden.

Wanneer een buurvrouw aan Alice vraagt op haar autistische zoon te passen, dreigt haar stil arrangement in het honderd te lopen. Maar de gesloten jongen neemt haar onrust weg met zijn naïeve, heldere kijk: "Meneer Jules is weg. Dit is de buitenkant van Meneer Jules." Zachtjes en vertroostend schuift hij ook in de plaats van meneer Jules.

Rasacteur Kurt Defrancq vertelt in dit haast onbeweeglijk tafereel, in een tekst die zindert van intimisme, deze ontroerende mix van gemis, afhankelijkheid en heimwee waarmee personage Alice plots af te rekenen krijgt.

Een pakkend verhaal over afscheid nemen & liefde. . .

Na het overweldigend succes van het boek in het buitenland kan Vlaanderen nu deze parel verder ontdekken.

KURT DEFRANCO Artistieke duizendpoot

- ▶ Oostende, 11 september (sorry!) 1963
- ▶ Brengt prille kinderjaren door in De Haan a/zee, later groeit hij op in Brugge
- ▶ Na humaniora verkast Kurt naar Brussel, waar hij de Eerste Prijs Dramatische Kunst binnenrijft aan het Koninklijk Conservatorium
- ▶ Kurt acteert ondermeer bij KVS, NTGent, Speeltheater Gent, Het Gevolg, De Vieze Gasten, VLOS, . . .
- ▶ Kurt en tv: u kent hem ondermeer van Modest in 'Rosa' en van zijn rol als lijdend voorwerp Eric Bastiaens in de VRT-serie 'Thuis' (en nergens elders).

Eigen waanzin:

- 'de kavijaks': Kurt creëert en vertelt op zijn eentje dit verhaal dat een lange reeks voorstellingen beleeft in Vlaanderen.
- 'Kurt & krachtig', 'Koning Kurt': Twee reeksen solovoortstellingen met een heel eigen kijk op de gang van zaken. . .
- 'Propera': bejubeld concept voor straattheaterfestival in de Gentse feesten 2006. Poetsende straatvegers barsten los in hemelse operagezangen.
- Ernst en diepte: Kurt Defrancq wordt ook geregeld opgemerkt in meer theatrale, ernstige rollen. Zo nam hij in seizoen 2008-2009 bij Theater a/d Stroom de rol van de psychiater voor zijn rekening in de klassieker 'Equus'.
- 'Caveman': op vraag van Music Hall schetst Kurt drie seizoenen lang de eeuwige strijd tussen man & vrouw in de internationale vertelklassieker 'Defending the Caveman' van Rob Becker.
- 'Carmen': samen met 5 jonge koperblazers en een hemelse jonge operazangeres brengt Kurt DF in 2008-2010 op zijn hoogst eigen wijze het verhaal met de 100.000 intriges van de hit-opera 'Carmen'. Met humor, vaart en veel verve als hommage aan de onfortuinlijke componist George Bizet.

DIANE BROECKHOVEN een gevierde schrijfster

Diane Broeckhoven (Antwerpen 1946) is een gevierde schrijfster en journaliste. Na jaren verblijf in Nederland woont ze sinds 2000 weer in haar geboortestad. Als auteur schreef ze totnogtoe een oeuvre van bijna dertig boeken bij elkaar, waarvoor ze diverse literaire bekroningen kreeg. De laatste jaren legt ze zich toe op literatuur voor volwassenen. De ingetogen novelle 'De Buitenkant van Meneer Jules' werd een bestseller in Duitse vertaling en zorgde voor een internationale doorbraak. Broeckhovens werk is allemaal in het Duits vertaald en kent een groot succes.

Als journaliste voor tijdschriften en kranten heeft ze zich altijd toegelegd op taboedoorbrekende verhalen en diepgaande interviews, de zgn. 'human interest'. Voor het weekblad Libelle schreef ze zo'n 600 afleveringen van de meest gelezen rubriek 'Mijn Verhaal'. Momenteel werkt ze ook voor de weekendbijlage van Gazet van Antwerpen.

Diane Broeckhoven schrijft op een heel toegankelijke manier over de grote onderwerpen van het leven. Haar taal is gevoelsgericht, trefzeker en ze is een meester in het oproepen van sferen...

- "...Diane Broeckhoven is een van onze grootste schrijfsters..." (Jean-Paul Mulders, Weekend Knack maart 2009)

Meer dan 120.000 boeken verkocht in Duitsland! * Longlist Ako-literatuurprijs

* Uit in het Japans, Koreaans, Spaans, Catalaans, Pools,...

OVER 'DE BUITENKANT VAN MENEER JULES'

- "Ontroerend, mooi en zeer levensecht" (Het Laatste Nieuws)
- "Een ontroerende novelle" (NRC Handelsblad)
- "Van deze tekst gaat verstillung uit. Diane Broeckhoven maakt met woorden heel veel stil... Om kippenvel van te krijgen" (De Morgen)
- "Op aangrijpende wijze wordt het verdriet en leegte na het plotselinge verlies van een wel erg vertrouwde partner geschetst" (Weekend Knack)
- "Een juweeltje..." (Gazet van Antwerpen)
- "Puur, ontroerend, en heel vertederend" (Libelle)
- "Een kleinood in al zijn eenvoud, tristesse en melancholie" (Ché)

II

geschiedenis van een suïcide

hoe eenzaam moet je zijn geweest
mijn broer
met die ene boze god
en die twee dode vrouwen

en niemand die oren voor je had
als je weer eens raaskalde
over de bijl en de wortel van de bomen
als je weer eens snikkend
op je knieën zat en 'Jezus' kermde

en allen die altijd zonder zonde zijn
en modder werpen
hoe hebben ze jou verbrijzeld
tot je geen gezicht meer had, geen
menselijk

wij hebben tegeneen in hetzelfde bed
gelegen
in de winter na de dood
in dezelfde ziekte van het afscheid
in de immer-nabijheid van de Toorn

nu ben je purper
gelijk de mantel bij de geseling
gelijk de mooiste bloemen
mijn broer, mijn broer

VIII

- la parade du pendu -

'het is niet zo schoon,'
zegt de verpleegster met een watten krop
zij kan het weten
het is haar job

zij kan niet weten
hoe ze jou eens hebben thuisgebracht
de mannen van de nacht
tot aan het achterpoortje met het taaie
grendelslot

dan ben je voortgestrompeld
op eigen kracht
tot voor het duivenkot
daar ben je knallend door het glas getui-
meld
een late valler, één scherf stak vlak naast
je strot

je stiefmoeder heeft je half soezend
opgelapt
met een schotelvod
Veronica in roze onderjurk
hààr bloedportret is niet gelukt

vader is dan neergedaald
heeft je lachend vloekend
naar de trap geleid
waar je begon te grienen
kind van vierentwintig
over spijt en straf verdienen
en: 'moeder, ik kan zo niet leven
zonder mijn moeder'

'jaja, altijd als ge zat zijt,
peinst ge op uw moeder!'

's anderendaags was je niet om aan te zien
maar je leefde nog

XIII

Hof ter Bunt:
krijst de reiger,
die reiziger op hoge tenen
de plons zal wel van ratten zijn

ze slapen
jouw broers, jouw halfzuster
ze zijn moe, ze zijn bezig geweest
met zichzelf, met de hunnen
en hun besognes

je vervloekt niet
je bidt, snikkend gelijk een gestrikte
waterhoen
een vergissing, een val-strik
maar wat is eraan te doen

je doet het
en eeuwig
klappen de populieren
in hun ontelbare handen

Hoe zo: 'syndroom van het voltooide leven'?

In De Morgen van zaterdag 31 maart staan twee uiterst boeiende bladzijden over euthanasie bij ondraaglijk lijden.

Maar in de tekst van Yves Desmet vind ik tweemaal de term 'syndroom van het voltooide leven'. Een syndroom is een conglomeraat van symptomen die wijzen op een ziekte. Is het inzicht dat je leven tot een volledige voltooiing is gekomen dan een ziekelijke afwijking?

Volgens mij is dit inzicht het eindresultaat van een rijpingsproces: men kijkt gelouterd naar zijn tijd op aarde en komt tot het besluit dat een verlengd verblijf niet meer hoeft. Dit is wijsheid, de wijsheid van de onthechting.

Als je dit ziekelijk noemt of als een ziektebeeld voorstelt, dan bewijs je naar mijn mening alleen maar dat je zelf nog niet klaar bent met jouw sterfelijkheid. Van een nog jonge en vitale journalist is dit te begrijpen, maar hij zou toch de empathie mogen opbrengen om zich te verplaatsen in de mentale toestand van oudere mensen die het leven niet zo zeer wensen te verlaten omdat zij het verschrikkelijk vinden, doch wel omdat zij tevreden zijn met wat het leven hen gegeven heeft.

De ervaring van een voltooid leven is allesbehalve een ziekte, ik zie het als een hogere vorm van bewustwording. Wat de voltooide afwijst is een toekomst van aftakeling en totale afhankelijkheid. Dus meestal betreft het trotse mensen zoals Hugo Claus.

Ik druk de hoop uit dat steeds meer ouderlingen tot dit zelfbewuste inzicht komen: zij nemen genoeg met genoeg. Het surplus aan jaren dient nergens meer voor, het kan enkel hun waardigheid aantasten.

En dat is naar mijn aanvoelen de kern van de zaak: voltooide mensen willen tot hun laatste moment leven in waardigheid en zij aanvaarden dat sterven net zo goed bij het leven behoort als geboren worden.

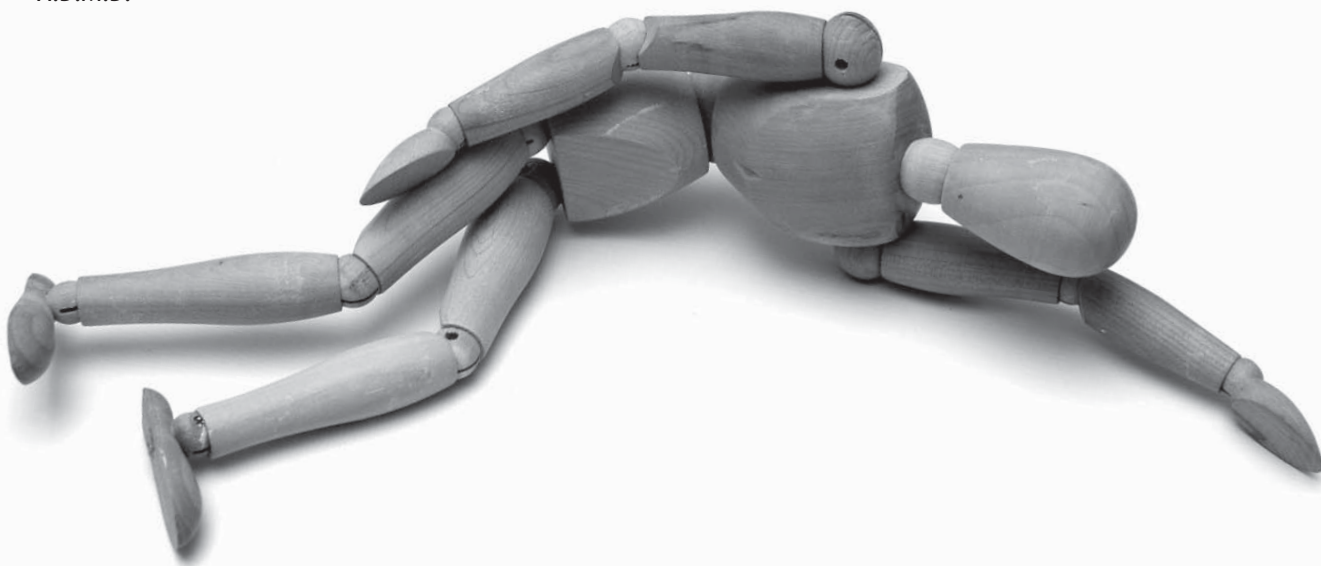
Het is lastig om deze staat van aanvaarding te bereiken: je moet elke binding met de levenden opgeven, je enige hoop blijft een afscheid in vrede, een genadig inslapen.

Ik heb daar bewondering voor: noem het dus geen 'syndroom' want het is het tegendeel van een ziekte.

Staf De Wilde, De Haan, 31 maart 2012

Onomkeerbare coma : de doodstrijd vermijden.

Le Soir publiceerde in maart 2012 een artikel geschreven door prof. em. Dr Marc Englert van de V.U.B. en verslaggevend lid bij de Federale Controle en Evaluatiecommissie betreffende euthanasie. Hij is tevens bestuurder in onze zustervereniging A.D.M.D.

Het geval met prins Johan Friso van Nederland, die zich in permanente coma bevindt in gevolge een cardiopulmonaire hartstilstand, heeft veel aandacht gekregen en commentaren uitgelokt. Zo onderstreept het artikel 'De meest voorkomende coma' (in Le Soir van 25 § 26 februari 2012) dat zulke situatie veel gevallen betreft en meestal een slechte prognose tot gevolg heeft. 90% der

Patiënt sterft of blijft definitief buiten bewustzijn en volledig afhankelijk voor alle natuurlijke levensbehoeften (...)

Heel wat patiënten in de wereld bevinden zich in zulke staat. Voor bepaalde ethici, die elke daad verbieden die een opzettelijk levens-einde tot doel heeft, moeten deze patiënten tot in het oneindige in zulke staat behouden blijven (meestal wacht men op een zeer hypocriete wijze een dodelijke complicatie af waarbij men de zorg dan stop zet!) Zulke gevallen, die trouwens door de media verspreid worden, zijn veelvuldig. En in sommige wereldwijd bekende gevallen worden ze door de familieleden voor justitie gebracht. Dit teneinde het

recht te bekomen om hen te laten sterven door de voedingssonde weg te laten halen.

De wet van 2002 met betrekking tot euthanasie heeft de mogelijkheid voorzien een 'voorafgaande verklaring van euthanasie' te schrijven. Die geeft de burgers de mogelijkheid om euthanasie te vragen én te bekomen in zulke situatie van onomkeerbare coma. En van 1 of meerdere 'vertrouwenspersonen' aan te duiden, die de verklaring ter kennis brengen aan de behandelende arts. De registratie van deze verklaring bij de gemeentelijke overheid is zelfs voorzien maar geenszins verplichtend. Een niet geregistreerde verklaring is volledig rechtsgeldig! Ze kan wel nuttig zijn voor het geval men zich zou bevinden in een staat van bewusteloosheid en niemand het bestaan van deze verklaring aan de arts mee kan delen. De arts kan inderdaad de gegevensbank raadplegen bij de FOD Volksgezondheid om zich te vergewissen van het wel of niet bestaan ervan.

Op 30 september 2009, als antwoord op een parlementaire vraag, heeft de minister van

Volksgezondheid -Laurette Onkelinx- laten weten dat sinds september 2008 10.799 burgers zo'n voorafgaande verklaring voor euthanasie lieten registreren. Het aantal van niet geregistreerde verklaringen is niet gekend maar het is best mogelijk dat dit veel hoger ligt.

Dank zij onze wetgeving hebben wij de wettelijke mogelijkheid om zulke uitzichtloze doodstrijd te mijden en om het arbitraire van de medische beslissingen, die meestal afhangen van eigen opvattingen van de geneeskundige ploeg, te weerleggen. Want die beperkt zich meestal tot 'afwachten', soms jarenlang, op verwickelingen van welke aard ook, die het natuurlijk levenseinde —wat gewoonweg een 'overleving' is- teweeg brengen.

De redactie van de verklaring is nutteloos ingewikkeld gemaakt : 2 getuigen, beperking in de duur tot rechtsgeldigheid van 5 jaar, onnodige bijzonderheden, ... Haar belangrijkheid verrechtvaardigt dat ze vereenvoudigd zou worden en men mag hopen dat deze vereenvoudiging, die nu op de dagorde staat, spoedig slaagt. ■

“MEN HEEFT ME EUTHANASIE GEWEIGERD EN IK HEB DE HEL OP AARDE DOORSTAAN”

n.c.

Blz. 1

Zaterdag 24 maart 2012

Jean-Marie, 75 jaar oud, is maandag vreedig ingeslapen, bevrijd van de ongeneeslijke pancreaskanker die hem al maandenlang uitputte. Vanaf het moment waarop hij ernstig ten val kwam en de hals van zijn dijbeen brak, was hij gekluisterd aan het ziekenhuisbed, verteerd door pijn.

Omdat hij zo lang moest stilliggen, werden zijn kwetsuren steeds erger, zonder vooruitzicht dat ze ooit zouden genezen. Na drie weken stemde zijn huisarts ermee in om over te gaan tot de euthanasie die

Jean-Marie wenste. De wet die deze handeling legaliseert werd perfect nageleefd volgens de verschillende artsen die aan zijn ziekbed werden geroepen. Maar het ziekenhuis waar hij was opgenomen, weigerde categoriek. Het eiste dat hij zich in het ‘terminale stadium’ bevond, wat volgens de wet niet noodzakelijk is. Het wilde ‘bedenktijd’, wat de wet niet vereist. Waardoor hij uiteindelijk verplicht werd op zoek te gaan naar een moedige arts die zich over hem ontfermde en hem in een ander ziekenhuis wel kon helpen. “Men heeft me de hel op aarde laten doorstaan, getuigt hij. Zeg het hen maar, als ik er niet meer ben.”

Blz. 8 de getuigenis

“MEN HEEFT ME DE HEL OP AARDE LATEN DOORSTAAN”

SOUMOIS, FREDERIC

Blz. 8

Zaterdag 24 maart 2012

Jean-Marie Tesmoingt leed aan ongeneeslijke kanker en vroeg tevergeefs om euthanasie. Hij moest uiteindelijk van ziekenhuis verande-

ren om zijn wens in vervulling te kunnen laten gaan.

Een seconde kan beslissend zijn voor je leven. Die dag loopt Jean-Marie Tesmoingt, 75 jaar oud, naar de ingang van de kleine garage waar hij zijn auto laat onderhouden. Als hij er goed voor zorgt, kan hij er nog de korte afstanden mee rijden die hij door de pancreaskanker, die hem elke maand verder doet aftakelen, niet meer te voet kan afleggen. Te gevaarlijk, ondanks de wandelstok. Te uitputtend, door de kanker. En bovendien komt hij af en toe nog eens graag buiten, om vergaderingen bij te wonen van mensen die net als hij geboeid zijn door vreemde en onverklaarbare fenomenen, zoals ufo's. Deze gepensioneerde journalist, die als juridisch en wetenschappelijk correspondent meewerkte aan tal van perspublicaties, wil fenomenen die niet altijd kunnen worden verklaard door menselijk toedoen, graag verder blijven ophelderen. Daarnaast is hij ook geboeid door esoterisme en filosofie.

Die dag is het ook door menselijk toedoen dat de draaideur van de garage openvliegt. ... in de verkeerde richting. Zijn bril ligt aan diggelen en hij valt op de grond. Het dijbeen van Jean-Marie is gebroken. De 100 wordt gebeld en brengt hem naar een naburig ziekenhuis, Sainte-Hélène (1), een gerenommeerd hospitaal dat deel uitmaakt van een groot katholiek netwerk.

Voor Jean-Marie luidt dit toeval het begin van zijn lijdensweg in. Drie weken lang ligt hij gekluisterd aan zijn ziekenhuisbed. De hals van zijn dijbeen is gebroken, en dit kan niet worden geopereerd door een bijkomende complicatie: het bot is verschoven. Bovendien is zijn algemene gezondheidstoestand er door de tumor sterk op achteruitgegaan. Ondanks de pijnstillers is het leven voor hem niet meer draaglijk.

Toch wordt hij goed verzorgd in Sainte-Hélène: “De internist en het verplegend personeel waren geweldig, open en begrijpend. Toch hadden ze geen gemakkelijke opdracht. Mijn breuk

Jean-Marie Tesmoingt leed aan ongeneeslijke kanker en vroeg tevergeefs om euthanasie. Hij moest uiteindelijk van ziekenhuis veranderen om zijn wens in vervulling te kunnen laten gaan.

is niet te opereren, ik kan me niet zelfstandig bewegen in bed, bij elke beweging heb ik hulp nodig. Het werd pas echt ondraaglijk toen ik door de pancreaskanker voortdurend last kreeg van bloederige diarree. Omdat ik me niet kon bewegen, kreeg ik ook ernstige doorligwonden”, vertelt hij. Dit zijn wonden die spontaan ontstaan bij zieken die niet meer uit bed kunnen, door het permanente contact tussen het bed en de beenderen. “Er is een permanent risico op infectie van die open wonden door de ontlasting waarin ik lig. Ik vind het beschamend om hier zo over te moeten spreken, maar als ik het niet uit- ▶

(1) De naam van het ziekenhuis werd gewijzigd.

► *leg, kan men zich onmogelijk voorstellen wat het betekent om niet te kunnen bewegen en zelf nergens toe in staat te zijn, zelfs niet om alleen naar toilet te gaan, zich te wassen. Dat is vreselijk voor je gevoel van eigenwaarde." De verplegers en verpleegsters wassen Jean-Marie twee keer per dag. Een moeilijke taak voor hen, maar ook voor de patiënt. Het been van de zieke ligt in tractie met een katrolsysteem. Elke bruuske beweging, elke wrijving is een lijdensweg, hoe voorzichtig het verplegend personeel ook te werk gaat.*

De lijdensweg wordt elke dag erger, en elke dag gaan er nieuwe wonden open. Jean-Marie beseft dat de ziekte sowieso heeft gewonnen, dat de laatste strijd gestreden is en dat hij lijdt zonder vooruitzicht op een waardig en zelfstandig leven. "Ik ben mijn hele leven lang journalist geweest. Ik heb verschillende interesses. Op 75-jarige leeftijd wilde ik nog van alles doen. Maar mijn lichaam volgt niet meer, weigert om nog verder te gaan. Ik wilde dus zelf het moment kiezen waarop ik zou vertrekken, in waardigheid, en zonder die muur van lijden verder te moeten beklimmen. Ik heb mijn arts in het ziekenhuis duidelijk gevraagd om euthanasie. Hij wist wat ik moest doorstaan, en hij stemde ermee in dat ik gebruikmaakte van de wet die dit toestaat en aan de voorwaarden waarvan ik onmiskenbaar beantwoordde."

Maar dan verandert alles plots. Een andere arts, dokter G., die Jean-Marie ook behandelt, laat hem weten dat hij niet ingaat op zijn verzoek. "Ze zei me dat ik een verkeerd beeld had van mijn ziekte, dat ik mijn pijn overdreef, dat ik laf was. Ze was wel zo slim om te dreigen toen ze alleen in mijn kamer was, zonder dat het verplegend personeel ervan getuige was. Toen ik antwoordde dat ik het aan mijn familie zou vertellen, beschuldigde ze me ervan dat ik haar bedreigde. Ik haar bedreigen, terwijl ik in bed lig, 75 jaar oud? Ik vroeg alleen maar te worden gerespecteerd en gehoord. Men antwoordde me dat mijn verzoek geweigerd was en dat euthanasie in dit ziekenhuis niet werd uitgevoerd. Ik vroeg of mijn huisarts, die me al jarenlang volgt, het dan niet in het ziekenhuis zou mogen doen, want ik kon niet worden vervoerd. Dat werd me opnieuw geweigerd door de directie. En daar stond de jonge arts weer, die mijn toestand ontkende en me ervan beschuldigde alles te ver-

zinnen. De tumor aan de pancreas, die nachtans duidelijk te zien is op de RMI, had ik toch echt niet verzonnen!"

Jean-Marie wordt verteerd door de pijn, maar geeft niet op. Omdat hij blijft aandringen, dreigt de arts ermee hem uit het ziekenhuis te zetten. "Daartoe verplicht de wet haar wellicht: als ze zelf geen euthanasie toestaan, moeten ze hun patiënt wel naar een ander ziekenhuis sturen. Maar als ik in die toestand vervoerd moest worden, zou ik vreselijke pijnen moeten doorstaan. Waarom aanvaarden ze niet gewoon dat een externe arts de euthanasie uitvoert?"

Hoewel de internist zich normaal tegenover hem gedraagt, valt de andere arts, die duidelijk een hekel aan hem heeft, hem moreel lastig, en dreigt ze ermee gegevens op te nemen in zijn dossier die zijn aanvraag zullen bemoeilijken, waarbij ze hem er bovendien van beschuldigt te veinzen en zijn pijn te overdrijven. Wanneer hij een gewoon middelje tegen een verkoudheid laat brengen, beledigt ze hem opnieuw: "Ze zei me dat ze me vreselijk minachtte en dat ik wel zou leren wat lijden echt betekent. Hoe kan je zoiets zeggen tegen een bedlegerige oude man, die in zijn eigen uitwerpselen ligt, vol doorligwonden?"

Zelfs wanneer een arts van de Franstalige zustervereniging van Recht op Waardig Sterven hem bezoekt en vaststelt dat zijn toestand sterk achteruit is gegaan, weigert de directie van het ziekenhuis de bevrijdende handeling ter plaatse te laten uitvoeren. Een dokter uit een ander ziekenhuis moet het vervoer naar zijn eigen hospitaal regelen om Jean-Marie uit de klauwen van de arts te bevrijden. "In tegenstelling tot wat ze beweerde, ben ik niet bang om te lijden. Maar waarom zou je blijven volhouden als je alleen nog maar een leven vol lijden kunt verwachten en er geen hoop op verbetering bestaat?"

Een week geleden werd Jean-Marie eindelijk overgebracht naar een groot Brussels ziekenhuis, waar een arts en psycholoog hem onder hun hoede namen. Zijn toestand werd objectief vastgesteld, en er was ook geen sprake van depressie. Jean-Marie beantwoordde dus perfect aan de wettelijke vereisten. Toch was hij bang dat de inhoud van zijn dossier dat werd bewaard in Sainte-Hélène de taak van de nieuwe dokter

zou compliceren. Dat hij nog meer controles zou moeten ondergaan om zijn verzoek te staven.

Voor Jean-Marie, die trouwens al morfine toegediend krijgt, is het vervoer een nachtmerrie. "Alsof het nog niet genoeg was geweest, weigerde het ziekenhuis om me tijdens het vervoer het bed te laten gebruiken waarin ik lag. Ik moest dus op een brancard gelegd worden, wat een echte hel was. Hoewel de ambulanciers uitermate voorzichtig te werk gingen, bewoog mijn been, waardoor ik een bloeding heb gekregen. Ik weet dat het ziekenhuis dat weigerde me euthanasie toe te dienen, een nieuwe grote afdeling palliatieve zorgen heeft opgericht, waarmee het heel wat geld verdient. Maar is dat een reden om te weigeren me een waardig vertrek te gunnen en me onmenselijk te laten lijden? Ik heb de hel op aarde doorstaan."

Maandag heeft de nieuwe arts van Jean-Marie Tesmoingt, die ons gevraagd heeft te wachten tot zijn lijdensweg ten einde was alvorens zijn verhaal te vertellen, hem eindelijk uit zijn lijden verlost. Deze heeft Jean-Marie moedig in zijn ziekenhuis laten opnemen, terwijl hij als een melaats was weggejaagd uit het ziekenhuis waar hij drie weken lang verzorgd werd. Gewoon omdat hij het recht opeiste dat hem door de Belgische wet werd toegekend. Al tien jaar lang.

REACTIE

'Het ziekenhuis bezondigt zich duidelijk aan een misbruik van de gewetensclausule'

Volgens Jacqueline Herremans, voorzitter van de Franstalige zustervereniging van Recht op Waardig Sterven (Association pour le droit de mourir dans la dignité - ADMD) bewijst wat er is gebeurd met de aanvraag van Jean-Marie Tesmoingt helaas dat tal van patiënten die beantwoorden aan de vereisten voor euthanasie, geen euthanasie krijgen, hoewel de wet dit gedeeltelijk heeft gedepe-naliseerd. "Hij wordt gestraft omdat hij mondig is, praat en zijn wens kenbaar maakt. Hij vult een schriftelijke aanvraag in, en het ziekenhuis waar hij toevallig terecht is gekomen - omdat dat nu eenmaal het dichtst in de buurt van zijn ►

► ongeval lag - heeft hem nooit de redenen voor de weigering meegedeeld. Hetzelfde ziekenhuis erkent echter dat hij ernstig en ongeneeslijk ziek is. De instelling, die verklaart dergelijke aanvragen te aanvaarden, vroeg om 'bedenktijd'. Het is echter niet de instelling die de beslissing moet nemen, maar de behandelde geneesheer. Indien deze weigert de gevraagde handeling te stellen en de gewetensclausule inroept, wat zijn recht is, is hij verplicht de patiënt door te verwijzen naar een collega. Hier heeft het ziekenhuis alles in het werk gesteld om de dingen te vertragen, terwijl Jean-Marie Tesmoingt helse pijnen leed. Om de bedenktijd te rechtvaardigen, voert hetzelfde ziekenhuis aan dat hij niet 'terminaal' is. Maar dat is helemaal geen voorwaarde die de wet stelt. Deze stelt immers dat "de patiënt zich als gevolg van een door ongeval of ziekte veroorzaakte aandoening in een uitzichtloze toestand van aanhoudend en ondraaglijk fysiek of psychisch lijden moet bevinden". En dat is hier wel degelijk het geval. Verschillende artsen die Jean-Marie Tesmoingt hebben verzorgd of bezocht kunnen hiervan getuigen. Men heeft hier duidelijk te maken met een misbruik van de gewetensclausule." Fr.So ■

Nederlandse kankerpatiënt sterft vaker thuis

bron: Redactioneel/NU.nl/Gezondheidsnet/Vrije Universiteit Brussel.
door: Jolanda Niemantsverdriet/Marlies van der Vloot.

In Nederland sterft bijna 60 procent van de kankerpatiënten thuis. Belgen overlijden vaker in het ziekenhuis.

Een ander opmerkelijk verschil is dat Nederlanders vaker sterven op de door hen gewenste plek.

Dit blijkt uit onderzoek van de Vrije Universiteit Brussel en de Universiteit Gent, dat verscheen in het vaktijdschrift Journal of Clinical Oncology.

De Onderzoeksgroep Zorg rond het Levens einde verzamelde gegevens over 321 personen in België die stierven ten gevolge van kanker en waarbij het overlijden niet onverwacht was. De bevindingen werden vergeleken met gegevens uit Nederland.

Rusthuis.

Uit het onderzoek blijkt dat zowel in België als Nederland meer dan 90 procent van de patiënten grotendeels thuis kon verblijven gedurende het laatste levensjaar.

Uiteindelijk stierf in België 34 procent thuis, 29 procent in het ziekenhuis, 24 procent in een palliatieve zorgenheid en 12 procent in een rusthuis. Dat is een opmerkelijk verschil met Nederland, waar maar liefst 59 procent thuis stierf en 19 procent in het ziekenhuis.

Een tweede verschil is de mate waarin gespecialiseerde palliatieve (=verzachten van pijn) zorg werd ingezet. Zo kreeg 72 procent van de Belgische patiënten dergelijke zorg in de laatste levensfase, beduidend meer dan in Nederland, waar dat slechts in 34 procent van de gevallen gebeurde.

Aangemoedigd.

Een mogelijke verklaring voor deze verschillen is aan de ene kant het beleid: thuis sterven wordt in Nederland meer aangemoedigd. Ook nemen in Nederland de huisartsen vaak zelf de meeste zorgtaken op zich, terwijl Belgische huisartsen eerder een coördinerende rol vervullen.

Belgische huisartsen voerden gedurende de laatste levensmaand minder vaak gesprekken met hun patiënten over hun ziekte. Opvallend is dat slechts 43 procent van de Belgische huisartsen aangaf op de hoogte te zijn van de wensen en voorkeuren van hun patiënt, tegenover 67 procent van de Nederlandse huisartsen.

Uiteindelijk stierven patiënten in België ook minder vaak op de plaats waar men had aangegeven te willen sterven: in België stierf 71 procent op de gewenste plaats, tegenover 88 procent in Nederland. ■

BLIJF ER NIET MEE ZITTEN

Je vragen over euthanasie
worden beantwoord tijdens de

RWS-PERMANENTIE

elke eerste donderdag van de maand
14.00 - 17.00 u
(niet in juli en augustus)

OCA
Oncologisch Centrum Antwerpen
Lange Gasthuisstraat 45
2000 Antwerpen

T: 03 338 91 50
info@wijook.be
www.wijook.be

rws.be

Afscheid

Afscheid (05.10.2002)

Vriend Mario,
Een mediatiek afscheid heeft vòòr- en nadelen. Je wenste dit afscheid: je verdient het. Omwille van je jarenlange inzet voor de goede zaak van de milde dood. Je was bestuurslid van de vereniging "Recht op Waardig Sterven" van april 1998 tot 30 september 2002. En wanneer je niet meer fysiek kòn aanwezig zijn mochten we steeds rekenen op je telefonische bijdragen.

Je bleef actief, Mario, tot het einde. Je mediatieke inzet heeft in korte tijd meer bereikt dan een jarenlang - theoretisch onweerlegbaar - argumentarium. Voor- en tegenstanders van euthanatische hulpverlening werden aldus met de neus op de werkelijkheid gedrukt, zonder de blik kunnen of durven af te wenden.

Je hebt je eigen aftakelingsproces geënsce-neerd als een onverbiddelelijk pleidooi voor maatschappelijke responsabilisering en daad-werkelijke hulpverlening, met in acht name van de letter van de nieuwe euthanasie-rege- ▶

► ling. Dat heeft je nog drie bijkomende maanden wachttijd opgeleverd, maar je had her er voor over. Bedankt voor je geduld, Mario. Bedankt voor je moed.

Andere sprekers getuigden over je inzet in de politiek, nationaal en regionaal, over je betrokkenheid bij de maçonnerie, eveneens op basis van actief medeburgerschap; ik beperk me tot het vermelden van je bijzonder belangrijke bijdrage aan het humaniseren van het menselijk levenseinde, wars van elke eng vooropgestelde, weigerachtige, ideologische betutteling.

Een mediatiek afscheid, vriend Mario, heeft helaas ook zijn beperkingen. Elk mens die sterft laat familie, vrienden en relaties na die, mens zijnde, elk hun eigen lot te dragen hebben, en die ooit OOK zullen sterven. Zij die hen voorgaan zullen voortaan rekening houden met dit aspect.

Mogen alle levenden genieten van elke dag. Mogen ze vreugde ervaren. Lang – en waardig – mogen ze LEVEN.

■
Léon Favvyts, namens de Raad van Bestuur van RWS & namens Jacqueline Herremans, ADMD.

Geheugensteuntje

De euthansiewet heeft blijkbaar veel vaders die, naar het schijnt, er al jaren voor pleiten. RWS heeft concreet bewijsmateriaal: stichting van de vzw in december 1983, aanvaard door het Belgisch Staatsblad op 09 juli 1984, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad op 22 november 1984.

(L.F.)

Nuttige adressen

ADMD

55, rue du Président
1050 Bruxelles
T 02 502 04 85
F 02 502 61 50
info@admd.be
www.admd.be

Vlaamse Alzheimer Liga

Gratis infolijn voor familieleden van dementerenden en jong-dementerenden
T 0800 15 225 (*Gratis*)
www.alzheimer.be

Stichting tegen Kanker

Leuvensesteenweg 479
1030 Brussel
Kankerfoon 0800 15 802 (*Gratis*)
www.kanker.be

Vlaamse Liga tegen Kanker (VLK)

Koningsstraat 217
1210 Brussel
Vlaamse kankertelefoon
T 078 15 01 51
e-kankerlijn@tegenkanker.be
(elektronische variant van de Vlaamse kankertelefoon)
www.vlk.be

Centra Morele Dienstverlening

Alle informatie en adressen over morele bijstand en vrijzinnige plechtigheden
Brand Whitlocklaan 87
1200 Sint-Lambrechts-Woluwe
T 02 735 81 92
www.uvv.be
cmd.federaal@uvv.be

Federatie Palliatieve Zorg Vlaanderen

Voor alle adressen en informatie over palliatieve zorg
J. Vander Vekenstraat 158
1780 Wemmel
T 02 456 82 00
www.palliatief.be

ALS-Liga

T 016 29 81 40
www.als-mnd.be

Humanitas

Psychologische begeleiding
T 0497 644 003

LEIF-lijn (een RWS-initiatief)

Informatie voor iedereen die vragen heeft rond het levenseinde
J. Vander Vekenstraat 158
1780 Wemmel
T 078 15 11 55
www.leif.be

Multiple Sclerose Liga

Voor psycho-sociale begeleiding van MS-patiënten en hun familie
Boemerangstraat 4
3900 Overpelt
T 011 80 89 80
MS Infolijn 0800 93 352 (*Gratis*)
www.ms-vlaanderen.be

SENSOA

Vlaams expertisecentrum voor seksuele gezondheid en voor mensen met HIV
Kipdorpvest 48A
2000 Antwerpen
T 03 238 68 68
www.sensoa.be

Tele-Onthaal

Telefonische ondersteuning ivm persoonlijke zorgen en relatieproblemen
T 106 (*Gratis*)
www.tele-onthaal.be

Trefpunt Zelfhulp

Voor informatie en adressen van zelfhulpgroepen in Vlaanderen
E. Van Evenstraat 2c
3000 Leuven
T 016 23 65 07
www.zelfhulp.be

VONKEL vzw

Een luisterend huis
Zwijnaardesteenvweg 26 A
9000 Gent
lievethienpont@yahoo.com
marc.cosyns@ugent.be

BUITENLAND

World Federation of Right to Die Societies en andere, niet aangesloten verenigingen: adressen via het secretariaat van **RWS**

Bij RWS

Levenstestament (4 exemplaren)

Wilsverklaring inzake euthanasie (7 exemplaren)
met toelichting en tweeledig pasje richtlijnen bij ziekte of ongeval

Emile Gevenoïis

De kracht van de berusting tegen het knagen van de onrust
(Nederlandse versie: Jef Maes) - 322 blz - Gratis (portkosten: € 2,65)
Vermelden: EG1N

In de boekhandel

Léon Favvyts (red)

Dossier Euthanasie. Van taboe tot recht
EPO 1998 - ISBN 90 6445 051 X - € 14,75

Marc Cosyns & Julien Vandevelde

Bevroren beeld. Zorg voor de laatste levensfase
Uitgeverij Vrijdag 2009 - 175 blz - met DVD
ISBN 978 94 6001 049 1 - € 25,00

J. Vlaminck / M. Cosyns / S. Vanderstichele

Zoals ik het wil. Gesprekken over euthanasie
Roularta Books 2004 - 250 blz, € 22,90

Wim Distelmans

Een waardig levenseinde
(6de geactualiseerde druk - sept. 2010)
Houtekiet 2008 - ISBN 978 90 8924 026 2
€ 19,95

Wim Distelmans (eindredactie)

Symptombestrijding bij terminale aandoeningen
(*Symptom relief in terminal illness - World Health Organization 1998*) 1ste editie sept. 2010
Een uitgave van Forum Palliatieve Zorg
ISBN 9789080550605

Als het zover is

(*verhalen over euthanasie*)
door het supportteam van het ZNA
Campus Middelheim
EPO 2006 - ISBN 90 6445 404 3 - € 15,00

Hugo Van den Enden

Ons levenseinde humaniseren. Over waardig sterven en euthanasie - VUBPress 2004
221 blz - ISBN 90 5487 373 6 - € 17,95
(bestellen via www.vubpress.be of via e-mail vubpress@vub.ac.be)

IK DOE HET NU

VOLLEDIG INGEVULD EN ONDERTEKEND STUREN NAAR: RWS, CONSTITUTIESTRAAT 33, 2060 ANTWERPEN

Naam 1 Voornaam Geslacht

Naam 2 Voornaam Geslacht

Straat / nr

Postcode Woonplaats

Geboortedatum Beroep

wenst deel uit te maken van **Recht op Waardig Sterven vzw** en stort op bankrekening: **BE19 3200 2641 7012** van RWS met vermelding van:
individueel: € 20,00 - familiaal: € 30,00 (alle namen vermelden) - **sociaal: € 10,00** (student, werkzoekende, ... mits attest)

Desgewenst kan ik u (kosteloos) helpen met volgende activiteiten

Handtekening

World Federation of Right to Die Societies

Aangesloten leden

Afrika

Zimbabwe

- Final Exit

Zuid-Afrika

- SAVES

Azië

Israël

- LILACH: The Israel Society for the Right to Live and Die with Dignity

India

- The Society for the Right to Die with Dignity

Japan

- Japan Society for Dying with Dignity

Europa

België

- Association pour le Droit de Mourir dans la Dignité (ADMD)
- Recht op Waardig Sterven (RWS)

Denemarken

- En Vaerdig Død

Duitsland

- Dignitate

Europa

- Right to Die Europe (RtD-E)

Finland

- EXITUS ry

Frankrijk

- Association pour le Droit de Mourir dans la Dignité (ADMD)

Groot-Hertogdom Luxemburg

- Association pour le Droit de Mourir dans la Dignité (ADMD-I)

Italië

- EXIT - Italia
- Libera Uscita

Nederland

- NVVE Right to Die - NL
- Stichting De Einder

Noorwegen

- Foreningen Retten til en Verdig Død

Schotland

- Friends at the End (FATE)

Spanje

- Derecho a Morir Dignamente (D.M.D.)

Zweden

- Rätten Till Vår Död (R.T.V.D.)

Zwitserland

- EXIT Association pour le Droit de Mourir dans la Dignité (Suisse Romande)
- EXIT Vereinigung für humanes Sterben
- Dignitas

Noord-Amerika

Canada

- ADMD Quebec
- Dying with Dignity
- Right to Die Society of Canada

USA

- Autonomy
- Hemlock Society of Florida
- Euthanasia Research & Guidance Org (ERGO!)
- Final Exit Network
- Hemlock Society of San Diego

Zuid-Amerika

Colombia

- Fundacion Pro Derecho a Morir Dignamente

Venezuela

- Derecho a Morir con Dignidad - Venezuelan Association Right to Die with Dignity

Oceanië

Australië

- Dying With Dignity Tasmania
- Dying With Dignity Victoria
- Northern Territory Voluntary Euthanasia Society
- South Australian Voluntary Euthanasia Society
- Voluntary Euthanasia Society of New South Wales
- Voluntary Euthanasia Society of Queensland
- West Australia Voluntary Euthanasia Society
- Christians supporting choice for Voluntary Euthanasia

Nieuw-Zeeland

- Dignity NZ Trust
- Voluntary Euthanasia Society of New Zealand

Meer informatie over de euthanasie-problematiek in de wereld

www.worldrtd.net

of via het secretariaat van RWS

DE DOKTER HEEFT NIET ALTIJD GELIJK.

VU: Léon Favys - Constitutiestraat 33 - 2060 Antwerpen

Je hele leven heb je alle beslissingen zélf genomen. Waarom zou je de belangrijke beslissing over je levenseinde dan aan een dokter overlaten?

Beslis zélf over je levenseinde en word vandaag nog lid van RWS.

Doe het voor het te laat is.

www.rws.be